

Archeologisch vooronderzoek Fort VI (Antwerpen)

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteur: Tom Boncquet en Thomas Pieters

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: Compagnie-O architecten bvba

D/2013/12.814/6

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, 2013

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

Inhoud.....	3
1. Inleiding	6
1.1. Kader	6
1.2. Onderzoeksopzet en uitgangspunten	6
1.3. Ruimtelijke situering	7
1.3.1. Algemeen	7
1.3.2. Fysische geografie	7
1.4. Historische achtergrond	8
1.4.1. Algemeen	8
1.4.2. Fort VI.....	10
1.5. Archeologische verwachting	12
2. Methode	13
3. Resultaten	15
3.1. Profielopbouw	16
3.2. Sporen	18
3.3. Bakstenen structuren	21
4. Conclusies en aanbevelingen	26
4.1. Conclusies.....	26
4.2. Aanbevelingen.....	27

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Antwerpen
Gemeente:	Wilrijk, Antwerpen
Kadastrale gegevens:	Antwerpen, Afd 42 sectie C: 68Y3, 68D5
Opdrachtgever:	Compagnie-O architecten bvba Onderstraat 23C, 9000 Gent
Projectverantwoordelijke: (vergunninghouder):	Tom Boncquet Ruben Willaert bvba T: 050/36 28 20 E: info@rubenwillaert.be
Bevoegde overheid:	Agentschap Onroerend Erfgoed Anna-Bijnsgebouw Lange Kievitstraat 111-113 bus 53 2018 Antwerpen T: 03/224 62 18 E: leendert.vandermeij@rwo.vlaanderen.be Karen Minsaer
Wetenschappelijke begeleiding:	Karen Minsaer
Metaaldetectie:	Tom Boncquet
Nr. opgravingsvergunning:	2013/051
Nr. vergunning metaaldetectie	2013/051(2)
Projectcode:	ANT-F6-13
Uitvoering van het veldwerk:	18/02/2013 – 20/02/2013
Beheer en plaats documentatie:	Stad Antwerpen/ Luchtbal/ Depot archeologie Havanastraat 5, 2030 Antwerpen
Beheer en plaats van stalen en vondsten:	Stad Antwerpen/ Luchtbal/ Depot archeologie Havanastraat 5, 2030 Antwerpen
Opp. Projectgebied:	0.3ha
Opp. Onderzocht gebied:	137,6m ²
Coördinaten projectgebied (Lambert 72):	X: 152560,3399; Y: 206107,6079 (NW) X: 152611,3746; Y: 206109,4006 (NO) X: 152613,1025; Y: 206060,2109 (ZO) X: 152562,0678; Y: 206058,4182 (ZW)

Figuur 1. Projectlocatie, aangeduid op de orthofoto (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/straten/#>)

Figuur 2 Projectlocatie, aangeduid op de topografische kaart (dov.vlaanderen.be)

1. INLEIDING

1.1. KADER

Naar aanleiding van de bouw van een topsportschool op de binnenplaats van Fort VI door Compagnie-O architecten bvba werd door het agentschap Onroerend Erfgoed (OE) van de Vlaamse Overheid aangestuurd om op deze locatie een archeologische terreininventarisatie door middel van proefputten uit te voeren. Gezien de locatie van de bouwwerken binnenin een historisch fort is de archeologische verwachting immers zeer groot.

Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd door het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba in opdracht van Compagnie-O architecten bvba. Het terreinwerk werd uitgevoerd tussen 18/02 en 20/02/2013. Uitwerking en rapportage werden verricht tussen 21/02/2013 en 22/03/2013.

De terreininventarisatie en de uitwerking van de onderzoeksresultaten zijn uitgevoerd door T. Boncquet (archeoloog en projectverantwoordelijke), A. De Roek (archeoloog) en J. Smet (archeoloog).

1.2. ONDERZOEKSOPZET EN UITGANGSPUNTEN

Doel van onderhavig onderzoek is het maken van een archeologische evaluatie van de projectlocatie.

Uitgangspunten voor het onderzoek vormden de bijzondere voorwaarden opgenomen in de vergunning voor uitvoering van een archeologische prospectie met ingreep in de bodem (2013/051).

Hierbij werd de onderzoeksstrategie bepaald: de prospectie diende te gebeuren via de methode van de proefputten. Deze putten hebben een grootte van 4x4m en worden in een vast grid aangelegd, waardoor 5% van de projectlocatie wordt onderzocht.

In de bijzondere voorwaarden werden tevens volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

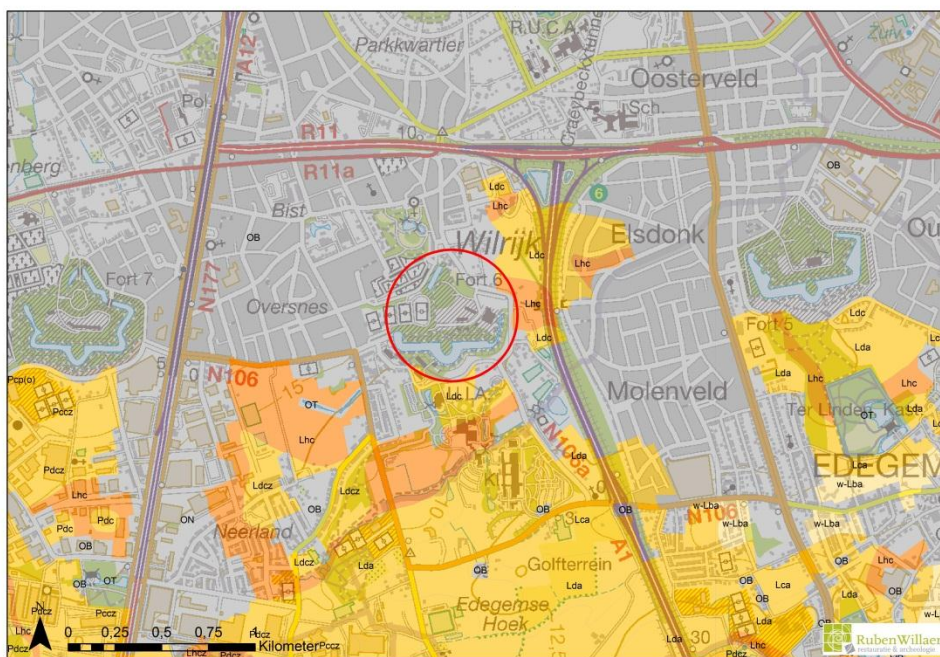
- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere structuren?
- Is in het prospectieve stadium van het onderzoek al uitspraak te doen over de aangetroffen archeologische resten en Fort VI?
- Welk(e) de(e)l(en) van het terrein komen in aanmerking voor vervolgonderzoek?
- Welke vragen dienen in een eventueel vervolgonderzoek minstens te worden beantwoord?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

1.3. RUIMTELIJKE SITUERING

1.3.1. ALGEMEEN

De projectlocatie bevindt zich op de binnenplaats van Fort VI in Wilrijk, deelgemeente van Antwerpen aan de Edegemsesteenweg 100. Kadastraal is de projectlocatie gekend als percelen 68Y3 en 68D5 (Gemeente Antwerpen, Afdeling 42, Sectie C).

1.3.2. FYSISCH GEOFRAFIE

Figuur 3. Projectlocatie aangeduid op de bodemkaart (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart>)

De bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000) situeert het projectgebied in de bodemserie OB (bebouwde zone). In de onmiddellijke nabijheid van het projectgebied geeft de bodemkaart volgende bodemtypes weer: Ldc (matig gleyige zandleemgronden met sterk gevlekte textuur B horizont) en Lhc (sterk gleyige zandleemgronden met sterk gevlekte textuur B horizont).

1.4. HISTORISCHE ACHTERGROND

1.4.1. ALGEMEEN

De oudste geattesteerde menselijke aanwezigheid in Wilrijk stamt uit het Mesolithicum. In het centrum van de gemeente werd een concentratie stenen werktuigen aangetroffen in silex en Wommersomkwartsiet.¹

Hoewel bibliografische bronnen vermelden dat Wilrijk in de IJzertijd en de Gallo-Romeinse periode bewoond was², zijn de enige sporen hiervan te vinden nabij Fort VI, en dus vrij ver verwijderd van de dorpskern. Tijdens de aanleg van het fort werden twee, waarschijnlijk Romeinse, waterputten aangesneden.³

Na het uiteenvallen van het Romeinse Rijk werden onze contreien deel van het Frankische Rijk. Onder het Frankische bewind werd het oude Romeinse Toxandria opgedeeld in twee administratieve gouwen, de pagus Renensium en de pagus Toxandrarom, waarvan de eerste Antwerpen en de Kempen omvatte en de tweede het noorden en oosten van de provincie Antwerpen en reikte tot in het Nederlandse Noord-Brabant.⁴

De Frankische bewoningskern van Wilrijk was, zoals gebruikelijk, georiënteerd rond een driehoekig plein of biest. Hoewel geen vroegmiddeleeuwse sporen bekend zijn van dit dorpscentrum, is het toponiem in Wilrijk bewaard gebleven onder de naam Bist.⁵

In de 9de eeuw kwam Wilrijk, na de verdeling van het rijk van Karel de Grote, in het Middenrijk terecht, onder het bewind van Karels zoon, Lodewijk de Vrome.

Het Frankische Middenrijk was echter van korte duur en in de vroege 10^e eeuw (925) werd het aangesloten bij Oost-Francië. De streek werd nu deel van het Markgraafschap Antwerpen, een politieke eenheid opgericht als westelijke grensbuffer van het Duitse Rijk.⁶

In de 11de eeuw waren de Hertogen van Lotharingen, uit het geslacht van Verdun, de gezagvoerders in het markgraafschap. Aan hen worden de eerste bedijkings- en inpolderingswerken van het Antwerpse noordelijke hinterland toegeschreven. De volgende eeuwen zouden vooral de kerkelijke instanties voor deze landontwikkelingen instaan en het leeuwendeel daarvan wordt toegeschreven aan de St-Michielsabdij.⁷

In de 12de eeuw gaat het gezag over op de Graven van Leuven, die op hun beurt het markgraafschap moeten afstaan aan de Hertogen van Brabant. De stenen St-Bavokerk zou in deze periode gebouwd zijn, ter vervanging van een houten voorganger.⁸ Na de Brabantse successieoorlogen in de 14de eeuw kwam het Markgraafschap Antwerpen onder bestuur van de Graaf van Vlaanderen in 1405.⁹ Uit deze laatmiddeleeuwse periode zijn een aantal archeologische structuren gekend, waarvan de boerderij gelegen aan de huidige Bavostraat de voornaamste is.¹⁰ Uit historische bronnen blijkt de hoeve in 1397 het bezit te zijn van Peter van Ypre.¹¹

¹CAI-locatie 106384

²Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R. met medewerking van Wylleman L. & Himler A. 1992: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Antwerpen, Fusiegemeenten, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 3ND, Brussel - Turnhout, p. XIII

³CAI-locatie 366019

⁴Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R., 1992, p. XIII

⁵CAI-locatie 152707

⁶Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R., 1992, p. XIV

⁷Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R., 1992, p. XIV

⁸CAI-locatie 104783

⁹Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R., 1992, p. XIV

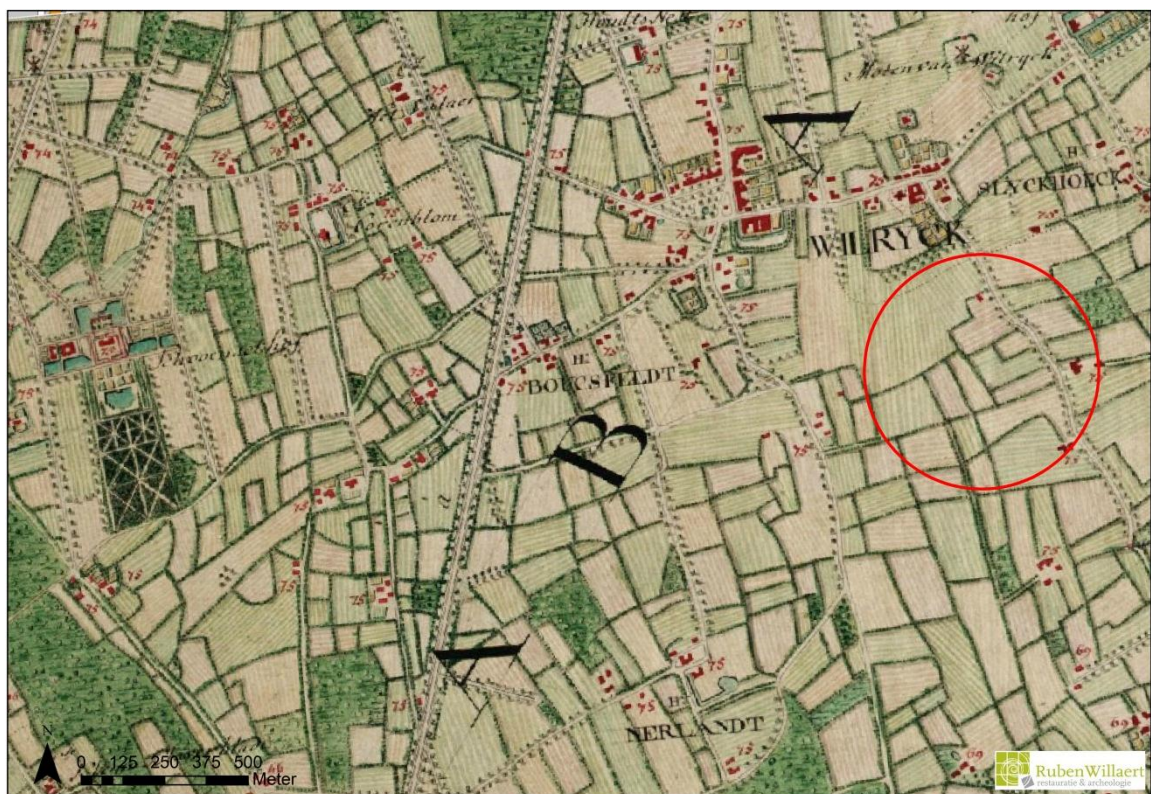
¹⁰CAI-locatie 104781

¹¹Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R., 1992, p. 416

In de 16^e eeuw kent Antwerpen haar gouden eeuw en dit laat zich merken in de periferie van de stad. De elite laat in de randgemeenten hoven van plaisantie oprichten. De hoeve van Peter van Ypre wordt in de Nieuwe Tijd omgevormd tot zo'n luthof. Andere nog gekende luthoven in Wilrijk zijn Ter Beke, Steytelinck en Schoonsel.¹²

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) werd de ontwikkeling van het Antwerpse hinterland volledig stilgelegd en werden zelfs grote delen lange tijd onder water gezet. De forten van Lillo en Liefkenshoek werden opgericht onder de Verenigde Provinciën, maar zelfs na de verovering door de Spanjaarden werd deze militarisering van Antwerpen voortgezet. In de vroege 17de eeuw werden Berendrecht en Zandvliet versterkt om als gefortificeerde grens tegen de Nederlanders te dienen.¹³

Onder Oostenrijks bewind kenden onze contreien een relatief rustige 18de eeuw en de gemilitariseerde zone rond Antwerpen werd terug in cultuur gebracht. Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) is duidelijk te zien dat Wilrijk een kleine rurale woonkern is, temidden van landbouwgronden. Ook de locatie van Fort VI is op dergelijke wijze ontwikkeld.

Figuur 4. Het projectgebied op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) (DE FERRARIS 2009)

Na overname door de Fransen op het einde van de 18de eeuw zal vooral aandacht worden besteed aan de uitbouw van de haveninfrastructuur.¹⁴

¹²Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R.,1992, p. 416

¹³Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R.,1992, p. XVI

¹⁴Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R.,1992, p. XVI

Na de Belgische Onafhankelijkheid in 1830 zou de militarisatie van Antwerpen zich verderzetten. De regering besloot om van Antwerpen de noodhoofdstad te maken, waar de regering zich in tijden van oorlog kon terugtrekken. Naar ontwerp van Henri-Alexis Brialmont werd tussen 1859 en 1865 een fortengordel rond de stad aangelegd. Antwerpen werd volledig omweld met 14 poorten. Buiten deze omwalling zouden op ongeveer 2km van elkaar nog acht versterkte forten komen, waarvan Fort VI en VII zich in Wilrijk bevinden.¹⁵

Het vrijmaken van de Schelde en de verdere opbloei van de haven economie zorgden voor een immense groei in de Antwerpse bevolking en tegen het begin van de 20ste eeuw reikte de stedelijke expansie van Antwerpen al tot aan de Brialmontforten.¹⁶ De woonzone rond het Nachtegalenpark is in deze periode te plaatsen en reikt van Antwerpen tot Wilrijk. Door de strikte bouwvoorschriften werd het elitaire karakter van deze wijk gewaarborgd; de huizen moesten aan de Conventie della Faille voldoen, die duidelijke minimumafmetingen van huizen en percelen stipuleerde.¹⁷

Door de enorme woningnood na de Eerste Wereldoorlog werden in de randgemeentes enorme sociale woningbouwprojecten opgezet. Getuige hiervan de Eenheidswijk in Wilrijk.¹⁸

In de 20ste eeuw evolueerde de fortengordel rond Antwerpen grotendeels tot een recreatieve groenzone. Fort VI is sinds het begin van de 21ste eeuw in handen van de Universiteit Antwerpen, die de gronden gebruikt als studentenvoorzieningen.

1.4.2. FORT VI

Figuur 5. Indeling van Fort VI, met aanduiding van de verschillende structuren.

¹⁵Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R.,1992, p. XVI

¹⁶Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R.,1992, p. XVII

¹⁷Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R.,1992, p. XVII

¹⁸Kennes H., Plomteux G. & Steyaert R.,1992, p. XVIII

Het grootste deel van de gracht, die het fort oorspronkelijk omringde, is uit het huidige straatbeeld verdwenen. Enkel het zuidelijke deel van de gracht en een klein deel links van de oorspronkelijke hoofdingang (fig. 5-1) is nog bewaard. Het zuidelijke deel van de gracht was het breedste gedeelte, aangezien dit in de richting van de voornaamste aanvalszijde werd aangelegd. Rond deze gracht bevond zich een bedekte weg, die diende als eerste verdedigingslinie. De helling van deze bedekte weg is echter volledig verdwenen.

Centraal in het noordelijk deel van het fort bevindt zich het binnenfort of reduit (fig. 5-2), een massieve bakstenen constructie, die volledig kon worden afgesloten wanneer het fort werd ingenomen en als dusdanig als laatste verdedigingslinie kon worden gebruikt. Het binnenfort was voorzien van een ondergrondse verbinding met 2 geschutsflanken, de lage batterijen (fig. 5-5), vanwaar het fort met licht geschut kon verdedigd worden. Het binnenfort zelf was ook voorzien van een geschutsplatform op het dak, van waarop het binnenfort en de omgeving kon bestreken worden. Rond het binnenfort werd een zandhelling aangelegd, die het beschieten van het gebouw moest bemoeilijken.

Via de artillerieingang (fig. 5-6) konden het binnenplein, de zijflanken en de kanonnengangen bereikt worden. Deze laatste bevinden zich langs het zuidelijke front van het fort: de linkse en rechtse halve caponnière of kanonnengang (fig. 5-8) en de volle caponnière (fig. 5-4) in het midden van de flank. Van hieruit kon de gracht en de verre omgeving beschoten worden. De volle caponnière is verbonden met het hoofdfrontgebouw (fig. 5-3). Het officiersgebouw (fig. 5-7) bevindt zich op het binnenplein, ter hoogte van de artillerieingang¹⁹.

Figuur 6 en 7. Het binnenfort (links) en het hoofdfrontgebouw (rechts).

Figuur 8 en 9. Het officiersgebouw (links) en de linkse halve caponnière (rechts).

¹⁹ <http://www.para-cdo.be/anpcv-antwerpen/clublokaal.htm>

Figuur 10. De verbinding tussen het hoofdfrontgebouw (links) en de volle caponnière (rechts).

1.5. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Aangezien er in het verleden geen archeologische onderzoeken werden uitgevoerd in dergelijke fort-structuren, ontbreekt het aan referentieprojecten. Fort VI is immers één van de enige forten waar in het verleden reeds toestemming was gegeven om een deel van het fort te nivelleren en te gebruiken voor publieke doeleinden.

In de ondergrond konden mogelijk nog structuren aangetroffen worden, die met de fase van het fort konden gelinkt worden. Verder kon een registratie van de ophogingspakketten van het fort mogelijk meer inzicht verschaffen over de opbouw van deze structuur.

Hoewel op het historisch kaartmateriaal enkel landbouwgronden worden weergegeven, is de kans reëel dat er zich onder het fort nog restanten uit oudere periodes in het bodemarchief bewaard zijn.

2. METHODE

De oorspronkelijke onderzoeksopzet, uitgaande van 10 proefputten met een oppervlakte van 4x4m, werd tijdens de startvergadering in overleg met alle betrokken partijen gewijzigd²⁰. Bij het terreinbezoek werd immers duidelijk dat het projectgebied zich grotendeels op de kunstmatig opgeworpen helling rond het binnenfort bevond en dat de onverstoorde moederbodem zich op een grote diepte t.o.v. het huidige maaiveld bevond, wat een groot aantal veiligheidsrisico's met zich meebracht. Bovendien konden de proefputten door de aanwezigheid van bomen op een groot deel van de site niet in een vast grid aangelegd worden.

Daarom werd geopteerd om 2 proefsleuven aan te leggen op de laagste delen van het terrein. Eén sleuf werd oost-west aangelegd tussen de verharde weg, die momenteel dienst doet als fietspad, en het zgn. paradeplein. De strook hiertussen was immers braakliggend, waardoor er geen verhardingen moesten worden weggebroken. Op deze manier werden zowel het fietspad als het plein niet verstoord. Een tweede sleuf werd haaks op de eerste aangelegd, dwars op de helling naar het binnenfort toe. Deze situeerde zich tegen de westelijke grens van het geplande gebouw en werd zo laag mogelijk op de helling aangelegd.

Op basis van de resultaten uit de tweede sleuf werd ervoor geopteerd om nog een derde sleuf aan te leggen, parallel met Sleuf 2. Door de aanwezigheid van bomen moest deze noodgedwongen hoger op de helling aangelegd worden. Omwille van deze ligging was het grondverzet bij deze sleuf, in vergelijking met de andere sleuven, veel groter en waren ook de veiligheidsrisico's veel groter. T.g.v. de instabiele opvullingspakketten kon het profiel van deze sleuf niet in detail geregistreerd worden en werd deze sleuf -na telefonisch contact met Onroerend Erfgoed- opgegeven.

Conform de afspraken die werden gemaakt op de startvergadering, werden alle aangelegde putten telkens tegen het einde van de dag gedicht. Zo kon de veiligheid op het terrein, dat publiek toegankelijk is, op elk moment gegarandeerd worden.

De sleuven werden aangelegd door een 25ton kraan met een platte, taneloze bak van 2,10m breed. In eerste instantie werden de sleuven aangelegd tot op de grens met de onverstoorde moederbodem, om na te gaan in hoeverre er nog sporen zichtbaar waren van menselijke aanwezigheid uit periodes die voorafgaan aan de aanleg van het fort. Daarna werd lokaal sonderingen aangelegd voor profielopnames of om aangetroffen structuren beter te kunnen registreren.

Alle terreingegevens werden digitaal opgemeten met behulp van een RTS (*Robotic Total Station*). Op deze manier konden alle gegevens gegeoreferereerd worden en ingepast worden in het digitale inplantingsplan. Verder werden ook algemene hoogtes genomen van het terrein en van de aangetroffen sporen en structuren t.o.v. de Tweede Algemene Waterpassing (TAW).

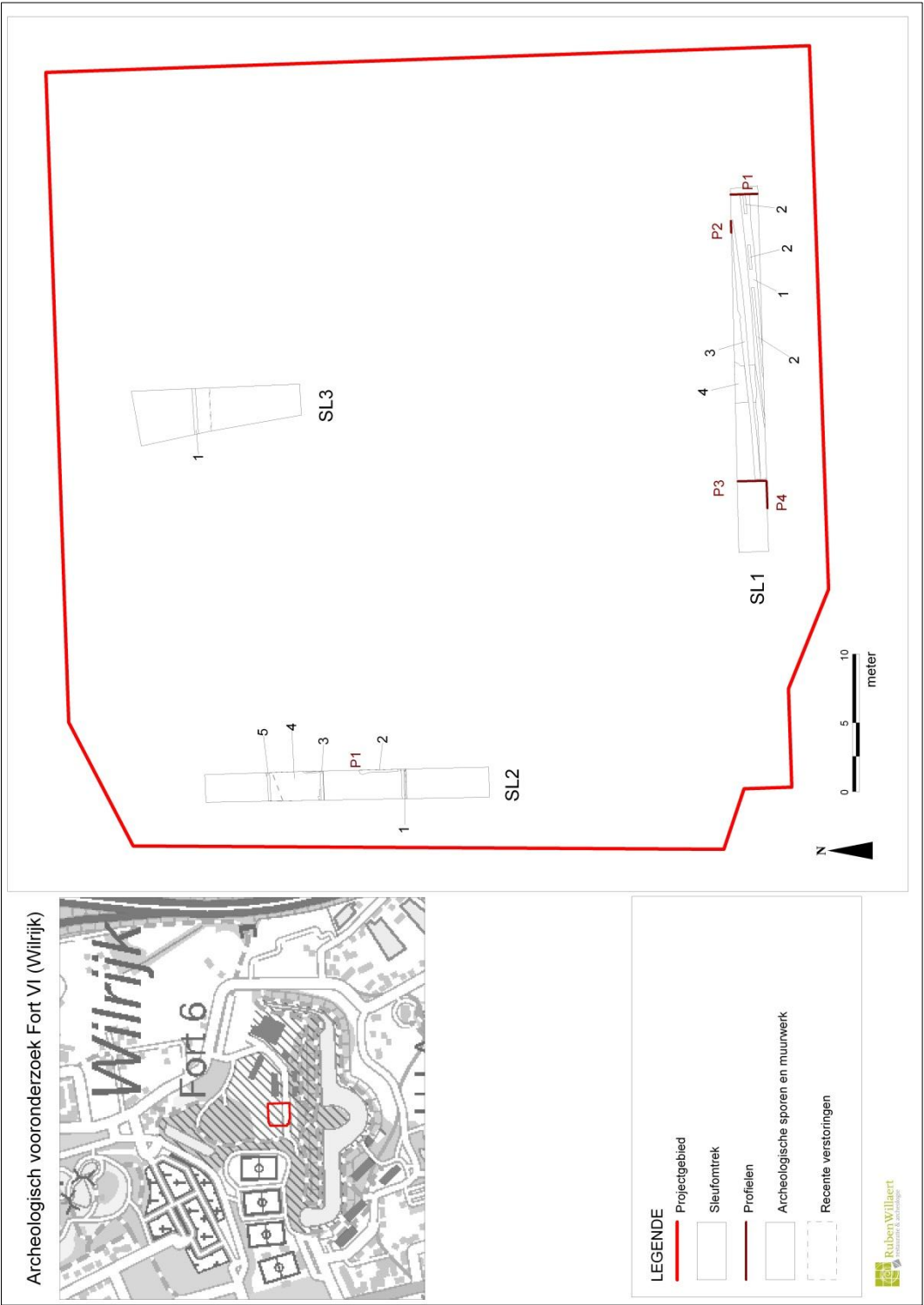
Aangetroffen sporen werden opgeschaafd, in vlak ingemeten en gecoupeerd; deze doorsnedes werden gefotografeerd, op schaal 1/20 ingetekend en beschreven. Alle bakstenen structuren werden opgekuist, gefotografeerd en gedetailleerd beschreven, m.b.t. baksteenformaten, metselverbanden, mortelgebruik e.d.m. Op verschillende locaties werden profielen opgeschoond en volledig geregistreerd. In Sleuf 2 werd het volledige oostprofiel geregistreerd, om een beeld te krijgen van de relatie met de ophogingspakketten van het fort.

²⁰ Werfverslag 13/02/2013.

Figuur 11. Omwille van stabiliteitsproblemen kon Sleuf 3 niet verder onderzocht worden

3. RESULTATEN

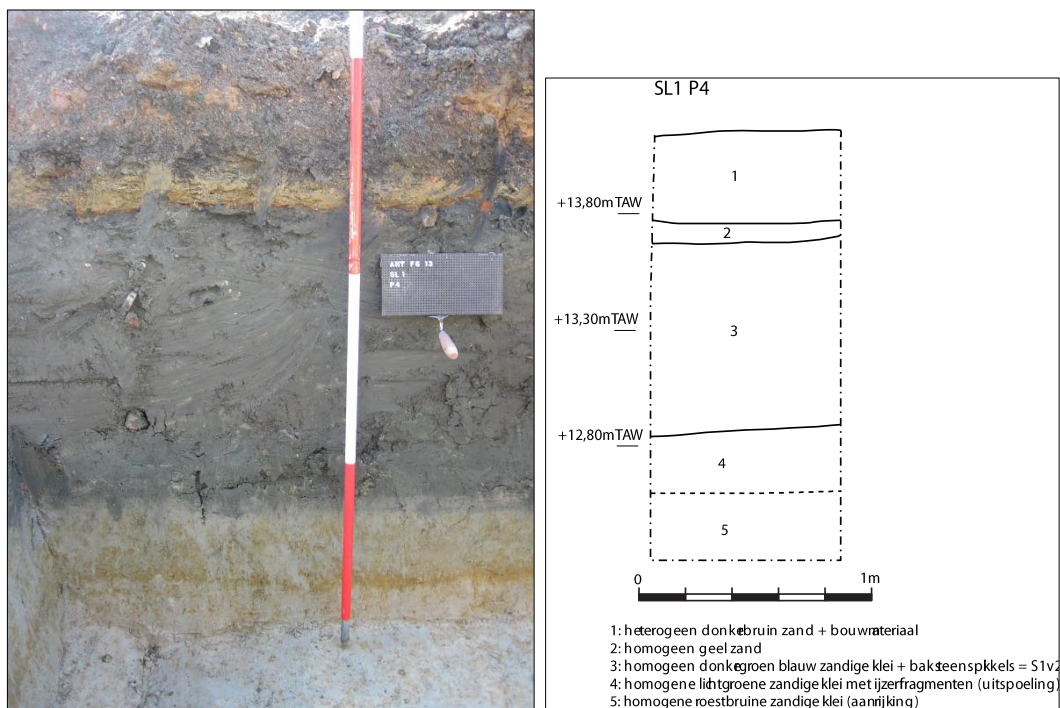
Figuur 12. Algemeen grondplan.

3.1. PROFIELOPBOUW

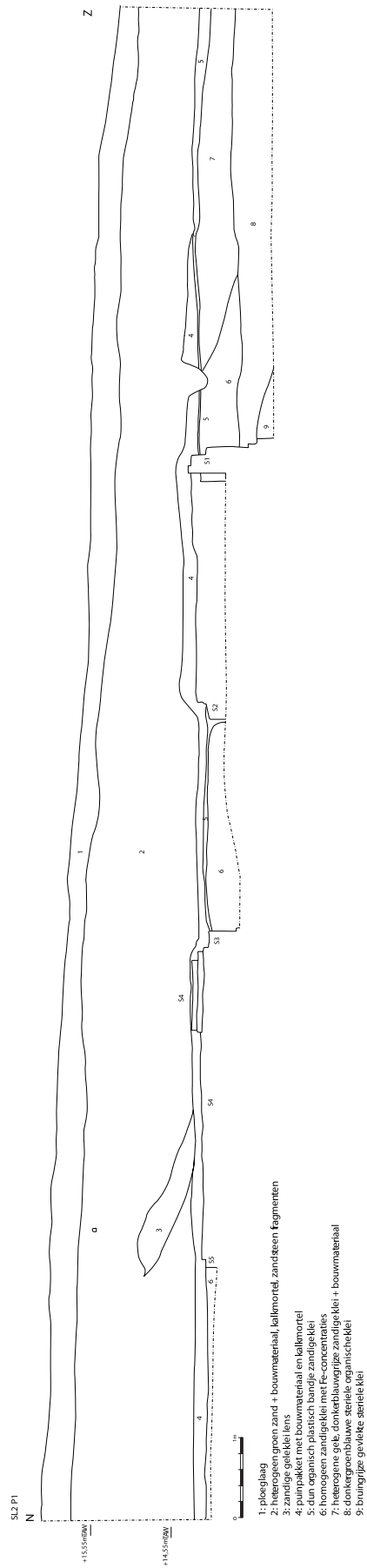
In Sleuf 1 werden enkele profielen geregistreerd; bij deze sleuf kwamen, door haar ligging, geen ophogingspakketten van het fort voor. Het overgrote deel van de profielen was echter zwaar verstoord door enkele recente verstoringen, die door de sleuf liepen. De grens met de onverstoorde natuurlijke bodem, bestaande uit geelbruine zandige klei met ijzerconcentraties, kon lokaal geregistreerd worden en bevond zich op ca. 13,11m +TAW.

Het profiel in Sleuf 2 en 3 werd gedomineerd door de kunstmatige ophoging, die kan geassocieerd worden met de aanleg van het fort. Deze komt tot uiting in de sterke microtopografie van het terrein. Het huidige loopniveau ter hoogte van Sleuf 1 bevindt zich op ca. 13,90m +TAW, terwijl het meest noordelijke punt van Sleuf 3 zich op 17,07m +TAW bevindt. Onder de huidige ploeglaag (fig. 15/L 1) kwam een dik pakket heterogeen groen zand voor (fig. 15/L 2), dat in dikte toenam in noordelijke richting, naar het binnenfort toe. Dit ophogingspakket dekte een puinlaag af (fig. 15/L 4), die wellicht in verband kan gebracht worden met de afbraak van de bakstenen structuren die zich op deze locatie bevonden. Deze structuren bevonden zich immers net onder of gedeeltelijk in dit puinpakket. Onmiddellijk hieronder bevond zich de onverstoorde moederbodem, bestaande uit homogene beige zandige klei met ijzerconcentraties. Aan zuidelijke zijde van Sleuf 2 konden nog enkele diepere pakketten geregistreerd worden, waarvan het onderste (fig. 15/L 8) bestond uit donkergroenblauwe, steriele organische klei. Deze pakketten doen vermoeden dat zich op deze locatie een gracht bevond, waarop de aangetroffen bakstenen structuren later werden aangelegd. Door gebrek aan enig vondstmateriaal kon deze gracht echter niet gedateerd worden.

Opmerkelijk was dat er onder de ophogingspakketten van het fort geen sporen werden aangetroffen van de oorspronkelijke ploeglaag. Dit zou er op kunnen wijzen dat deze werd afgegraven, voorafgaand aan de aanleg van het fort. De reden hiervoor is evenwel onduidelijk.

Figuur 13 en 14. De profielen in Sleuf 1 waren tot op grote diepte verstoord door recente leidingen.

Figuur 15. Het oostprofiel van Sleuf 2, waarin duidelijk het dikke ophogingspakket van het fort te zien is.

Figuur 16. De ophoging bij de aanleg van het fort bestond uit een dik pakket groen zand.

3.2. SPOREN

In Sleuf 1 werden 3 sporen aangetroffen, waarvan er 2 (S1/S2 en S3) van recente aard waren. **SL1/S1** betrof vermoedelijk de aanlegsleuf van een leiding. Het spoor had een breedte van ca. 0,6m en bestond uit sterk heterogene donkergrijsbruine zandige klei met een scherpe begrenzing. In de vulling werden 2 kogelhulzen aangetroffen²¹. In het profiel (SL1/P1) werd duidelijk dat de aanlegsleuf op een hoger niveau veel breder was: op ca. 13,40m +TAW besloeg deze de volledige breedte van de sleuf. SL1/S1 had ter hoogte van SL1/S2 nog een andere vulling (SL1/P1/L2), die ook een trechtervormig verloop kende, bestaande uit grijsgroen zand, waarin kleine fragmenten bouw materiaal voorkwamen. Centraal in het vullingspakket werd een rij rode bakstenen vastgesteld van 17x8,5x4cm (**SL1/S2**); de hoogte van de bakstenen varieerde van 13,07m +TAW in het oosten tot 12,94m +TAW in het westen. SL1/S2 bestond uit 1 enkele laag bakstenen en diende vermoedelijk als de fundering van de leiding.

SL1/S3 betrof een smalle greppel met een breedte van ca. 0,4m, die een parallel verloop kende met SL1/S1. SL1/S3 werd aangetroffen op ca. 12,94m +TAW. De vulling bestond uit sterk homogeen lichtgrijs/groen zand, waarin veel spikkels bouwpuin voorkwamen. Vermoedelijk betrof ook dit spoor de aanlegsleuf van een recente leiding, die kan gelinkt worden aan de containerklassen die op deze locatie hebben gestaan.

Haaks op deze sporen werd, centraal in de sleuf, **SL1/S4** aangetroffen. SL1/S4 betrof een greppel met een breedte van 2,7m, die oversneden werd door de bovenvermelde aanlegsleuven. In doorsnede vertoonde deze greppel een vrij trechtervormig verloop met een vlakke bodem. Uit de vullingspakketten kon afgeleid worden dat de greppel enkele keren werd heruitgegraven, wat er op wijst dat de structuur gedurende geruime tijd in gebruik is geweest. De bodem van de gracht bevond zich op 12,30m +TAW.

²¹ Vermoedelijk afkomstig van een kaliber .50.

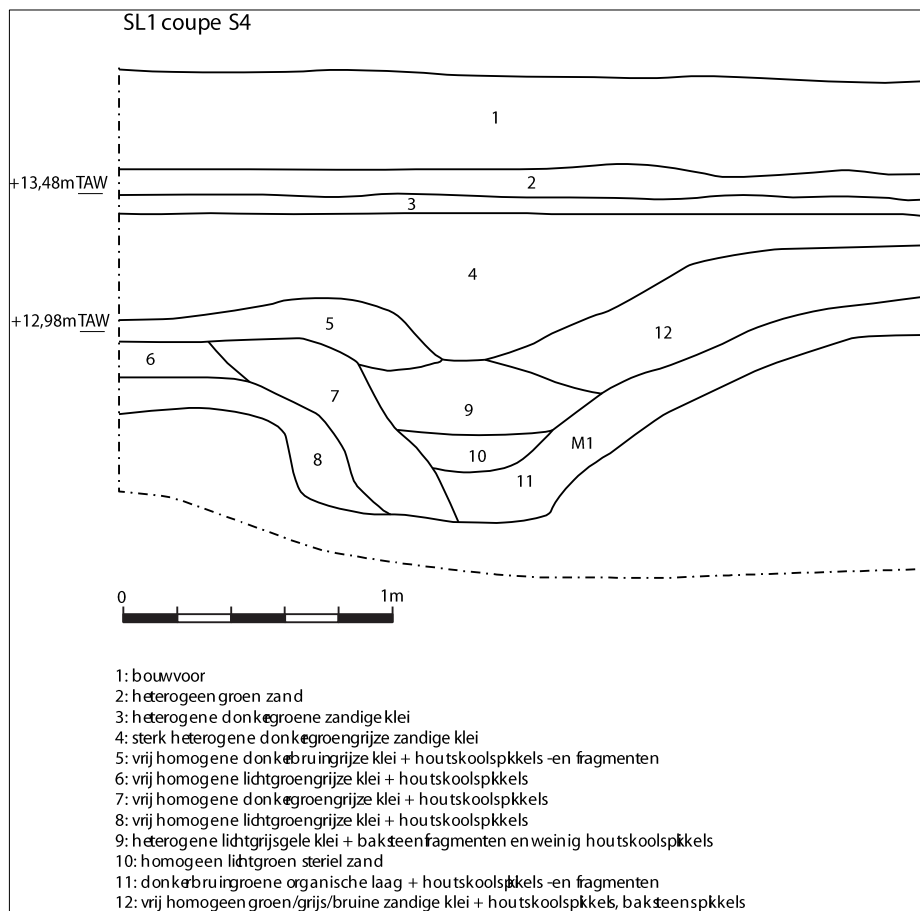
Figuur 17. De 2 parallelle greppels S1 en S3, met de bakstenen fundering S2 centraal binnen S1.

Figuur 18. Doorsnede van SL1/S1.

Figuur 19. Coupe op grachtstructuur SL1/S4.

Figuur 20. Coupetekening van de doorsnede op SL1/S4.

3.3. BAKSTENEN STRUCTUREN

In het zuidelijk deel van Sleuf 2 werden 2 bakstenen muren aangetroffen, die een hoek vormden in noordelijke richting. **SL2/S1** betrof een bakstenen muur, opgebouwd uit rode bakstenen van 18x8,5x4,5cm, in combinatie met recuperatiemateriaal, en vrij zachte beige kalkmortel. De muur, met een dikte van 1 steen, was gemetseld in staand verband. Aan zuidelijke zijde werd de volledige diepte van de fundering van SL2/S1 onderzocht. In totaal was de fundering over ca. 110,5cm bewaard. Van het bovenste deel (14,25m +TAW) konden nog 10 baksteenlagen (57,5cm) geregistreerd worden. Op de ondergrens hiervan kwam een eerste versnijding voor van 10cm breed, waaronder zich nog 5 baksteenlagen (ca. 29cm) bevonden. Aan de oostelijke zijde van dit gedeelte kwamen enkele bakstenen voor, die op hun lange kant gemetseld waren, wellicht om een niveauverschil te overbruggen. Aan de onderzijde van de gemetselde bakstenen kwam een tweede versnijding voor van 8 à 9cm breed, wat de grens aangaf met de onderliggende puinfundering. De onderzijde van deze puinfundering, gekenmerkt door een grote hoeveelheid kalkmortel, bevond zich op ca. 13,21m +TAW. Aan oostelijke zijde kon een uitsprong waargenomen worden bovenop de eerste versnijding. Deze had een breedte van ½ steen en correspondeerde met deze versnijding. In totaal bestond deze uitsprong uit 7 baksteenlagen (40cm). De volledige dimensies hiervan konden niet geregistreerd worden, aangezien deze verder liep achter de sleufwand. Deze uitsprong kwam op dezelfde plaats ook voor aan de noordelijke zijde van SL2/S1, waardoor kan aangenomen worden dat het mogelijk een kleine steunbeer betrof, ter versteviging van de hoek.

Aan noordelijke zijde maakte deze muur een hoek met **SL2/S2**, een noord-zuid georiënteerde muur die zich in het oostprofiel bevond. Deze werd gekenmerkt door een identiek materiaalgebruik als SL2/S1 en kon geregistreerd worden vanaf 14,17m +TAW. SL2/S2 was echter veel minder diep gefundeerd. Van SL2/S2 waren maximaal 4 baksteenlagen bewaard (22cm), waaronder een puinfundering voorkwam. Deze muur was tegen en gedeeltelijk op de vermelde steunbeer aan gebouwd en was er niet mee in verband gemetseld, in tegenstelling tot SL2/S1. Opmerkelijk was dat beide muren niet op elkaar aansloten bovenop de steunbeer. Beide muren overlaptten de steunbeer met ½ steen en waren afgewerkt aan kopse zijde. Mogelijk kan dit gezien worden als de aanwezigheid van een hoekbalk op deze steunbeer. Aangezien SL2/S2 hiermee een bouwnaad vertoonde, wijst er evenwel op dat deze muur jonger is dan SL2/S1. Of het hierbij ging om een latere aanpassing, dan wel een herstellingsfase was binnen deze fase van het onderzoek niet duidelijk.

Ten noorden van deze muren werd een bakstenen vloer aangetroffen (SL2/S4), geflankeerd door 2 oost-west georiënteerde muren (SL2/S3 en S5).

SL2/S4 betrof een bakstenen vloer, die zich bevond op 14,05m +TAW, aangelegd op een zandbed. De vloer was opgebouwd uit rode bakstenen van 19x9,5x5cm, die in een noord-zuid georiënteerd halfsteensverband waren aangelegd. Bovenop de bakstenen kwam een dik pakket voor, bestaande uit vrij zachte beige kalkmortel. Deze laag moet waarschijnlijk in verband gebracht worden met de opgave van de structuur. De breedte van de vloer bedroeg 3,7m. Zowel langs de noordelijke als de zuidelijke grens kwamen 2 rijen bakstenen voor, die oost-west georiënteerd waren. In de zuidoostelijke hoek konden 2 baksteenlagen geregistreerd worden bovenop SL2/S4. Vermoedelijk betrof het de aanzet van een trap. Net ervoor kwam in de vloer immers ook een rij bakstenen voor, die oost-west georiënteerd waren.

Tegen de zuidelijke grens van de vloer werd **SL2/S3** aangetroffen, een bakstenen muur opgetrokken met rode bakstenen van 18,5x9x5cm in staand verband. Er werden geen sporen van

mortelspecie aangetroffen tussen de stenen. Vermoedelijk is deze uitgespoeld; er werd enkel zandige klei geregistreerd, die sterke overeenkomsten vertoonde met de omliggende moederbodem. De muur (14,03m +TAW) was uitgebroken tot 1 steenlaag onder SL2/S4 en was voor maximaal 7 baksteenlagen bewaard. De onderste baksteenlaag betrof een versnijding, met een breedte van ca. 3cm.

Aan de noordelijke zijde van vloer SL2/S4 kwam de tegenhanger van muur SL2/S3 voor: **SL2/S5**. Het betrof eveneens een oost-west georiënteerde bakstenen muur, die gekenmerkt werd door dezelfde opbouw als SL2/S3. De muur was bewaard tot 1 baksteenlaag boven SL2/S4 (14,16m +TAW). Aan oostelijke zijde kwam een uitsprong voor in noordelijke richting van ½ steen breed, die sterke gelijkenissen vertoonde met de kleine steunbeer tussen SL2/S1 en S2. Dit doet vermoeden dat alle bakstenen structuren in SL2 tot hetzelfde gebouw behoord hebben. Ook SL2/S5 liep gedeeltelijk over deze uitsprong verder, die zich 2 baksteenlagen onder de bovenkant van de muur bevond.

Figuur 21. De zuidelijke zijde van SL2/S1, waarop de verschillende versnijdingen zichtbaar zijn.

Figuur 22. Detail van de hoek tussen SL2/S1 en S2.

Figuur 23. Muur SL2/S2 werd aangetroffen in het oostprofiel.

Figuur 24. Bovenaanzicht op de bakstenen vloer SL2/S4.

In Sleuf 3 werd op een diepte van 14,16m +TAW (2,71m onder het maaiveld) nog een oost-west georiënteerde bakstenen muur aangetroffen. Deze was opgebouwd uit rode bakstenen en beige kalkmortel in staand verband, met een dikte van 1 steen. Ten noorden van de muur kon een zwart sinter-pakket waargenomen worden. Omwille van stabiliteitsredenen kon deze muur echter niet verder onderzocht worden.

Figuur 25. Bakstenen muur SL2/S3 aan de zuidzijde van vloer SL2/S4.

Figuur 26. Muur SL2/S5 vertoont aan oostelijke zijde eenzelfde uitsprong als bij SL2/S1.

Alle aangetroffen bakstenen structuren werden tot op quasi dezelfde diepte afgebroken. Behalve een fijne puinlaag werden deze restanten enkel afgedekt door de ophogingspakketten van het fort, waaruit zou kunnen afgeleid worden dat de gebouwen werden afgebroken om de aanleg van het fort mogelijk te maken. Dit strookt echter niet met de vaststelling dat er geen gebouwen worden weergegeven op de kaart van Ferraris of de Atlas van de Buurtwegen. Vermoedelijk dient de verklaring hiervoor gezocht te worden bij de vaststelling dat de originele ploeglaag ook niet in het profiel werd aangesneden. Mogelijk werd het terrein aanvankelijk grondig genivelleerd, voorafgaandelijk aan de bouw van het fort. Waarom men het terrein eerst zou afgraven om

daarna terug op te hogen, is momenteel niet duidelijk. Binnen deze hypothese zouden de aangetroffen restanten afgebroken zijn voor het laatste kwart van de 18de eeuw.

Figuur 27. De bakstenen muur in Sleuf 3 kon slechts gedeeltelijk geregistreerd worden nadat deze terug vrij gelegd was met behulp van de kraan.

4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

4.1. CONCLUSIES

In Sleuf 1, die werd aangelegd ter hoogte van het zgn. paradeplein, kon vastgesteld worden dat de ondergrond op deze locatie zwaar verstoord was door de aanwezigheid van recente aanleg- en uitbraaksleuven van leidingen. Wellicht moeten deze in verband gebracht worden met de containerklassen die op deze plaats hebben gestaan. Centraal in de sleuf werd nog een greppel aangetroffen met een noord-zuid verloop. Omwille van het ontbreken van enig dateerbaar vondstmateriaal uit de vullingspakketten van de greppel, kan deze echter moeilijk in een bepaalde periode geplaatst worden.

Sleuf 2 en 3 werden haaks op de helling naar het binnenfort toe aangelegd. Hierin werden verschillende bakstenen structuren aangetroffen, onder een goede bewaringstoestand. In het zuidelijk deel van Sleuf 2 konden 2 haakse muren waargenomen worden, die, gezien de bouwnaad tussen beide muren, niet gelijktijdig werden opgetrokken. Hier was dus sprake van een latere verbouwings- of herstellingsfase. Iets verder noordelijk werd een bakstenen vloer aangetroffen, die aan noordelijke en zuidelijke zijde begrensd werd door bakstenen muren. In de zuidoostelijke hoek van de vloer waren aanwijzingen voor de vermoedelijke aanwezigheid van een bakstenen toegangstrap tot de ruimte. Gezien de beperkte oppervlakte van een proefsleuf kon niet vastgesteld worden of alle aangetroffen structuren tot 1 of meerdere gebouwen behoorden. Ook in Sleuf 3 werd nog een bakstenen muur aangesneden, maar omwille van veiligheidsredenen kon deze niet volledig geregistreerd worden. In het zuidelijk deel van Sleuf 2 werd ook een vermoedelijke grachtstructuur aangetroffen. Door het ontbreken van vondstmateriaal kon ook hier echter geen datering voor naar voren geschoven worden. Aangezien de bakstenen structuren werden aangelegd doorheen de vulling hiervan, kan wel een relatieve chronologie bepaald worden, nl. dat de gracht gedempt werd voorafgaand aan de aanleg van de bakstenen structuren.

Er zijn geen aanwijzingen voor deze structuren terug te vinden op de kaart van Ferraris of op de Atlas van de Buurtwegen, wat er op wijst dat de gebouwen ten laatste in de eerste helft van de 18de eeuw werden afgebroken. Het materiaalgebruik doet vermoeden dat het om postmiddeleeuwse gebouwen gaat.

Al deze structuren werden afgebroken tot op ca. dezelfde TAW, wat er op wijst dat het terrein grondig genivelleerd werd. Een dun puinpakket dat alle structuren afdekt, dient hier wellicht mee in verband gebracht te worden. Hierboven bevond zich een dik ophogingspakket, bestaande uit groen zand, dat in verband kan gebracht worden met de opwerping van de helling rond het binnenfort. Opmerkelijk hierbij is dat er geen aanwijzingen van de oude ploeglaag werden aangetroffen. Dit zou een aanwijzing kunnen zijn dat deze werd afgegraven, voorafgaand aan de aanleg van het fort. De reden hiervoor is evenwel onduidelijk.

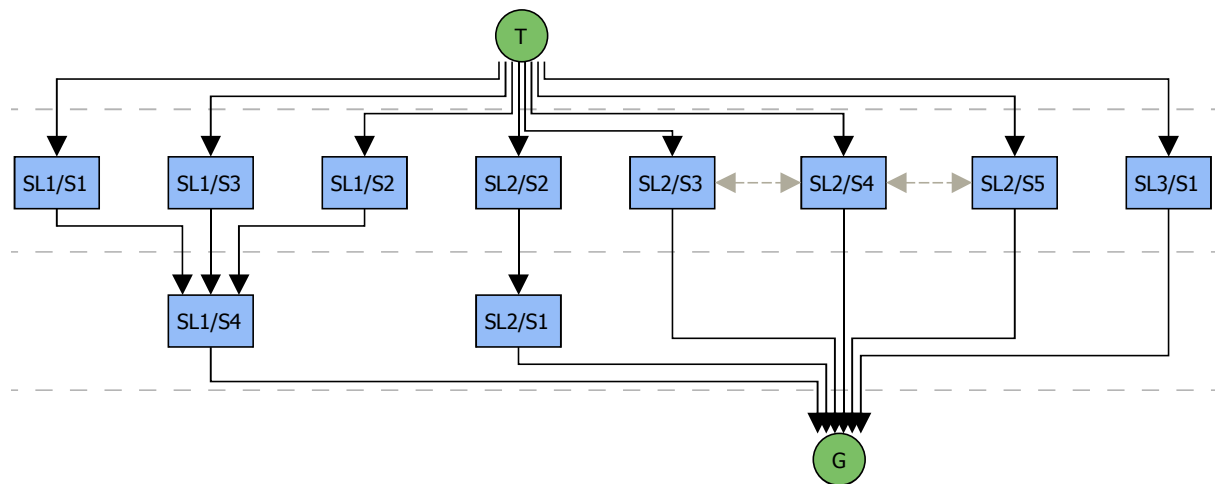
4.2. AANBEVELINGEN

Tijdens het onderzoek werden voornamelijk postmiddeleeuwse bakstenen structuren aangetroffen. Behalve enkele afbakeningsstructuren onder de vorm van een gracht of greppel, werden geen oudere archeologische sporen waargenomen. Aangezien de aangetroffen structuren niet op de geconsulteerde kaarten weergegeven worden, kan een verder onderzoek op zich wel interessante gegevens opleveren over de geschiedenis van het terrein voorafgaand aan de bouw van het fort. De vraag kan echter gesteld worden of de inspanning van een onderzoek op dit terrein de moeite loont: het inzicht in de restanten zal nog steeds vrij beperkt zijn. De kans is immers groot dat het gebouw, dat kan gelinkt worden aan de structuren uit Sleuf 2, zich gedeeltelijk buiten het projectgebied bevindt.

Een groot deel van het projectgebied wordt momenteel ingenomen door bomen, die op zich ook reeds een groot deel van het bodemarchief zullen verstoord hebben. Het rooien van de bomen - en voornamelijk het verwijderen van de wortelzone - zal eventueel bewaarde restanten vermoedelijk ook volledig verstoren.

Een verder aandachtspunt betreft de veiligheid op het terrein. Bij een verder onderzoek dient er immers rekening mee gehouden te worden, dat de onderzoekspuut niet meer elke avond kan gedicht worden, terwijl het terrein doorlopend toegankelijk is voor het publiek.

Omwille van bovenstaande redenen adviseren wij geen verder onderzoek op het terrein. De energie die in het onderzoek moet worden gestoken om het uit te kunnen voeren, samen met de veiligheidsrisico's, wegen immers niet op tegen de mogelijke resultaten die uit het onderzoek zouden kunnen voortvloeien. Eventueel kan op basis van een werfbegeleiding wel een inzicht verworven worden m.b.t. de plattegrond van de aangetroffen gebouwen.

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*		Spoornr.
1	aanlegsleuf		1
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm T.A.W.	
Oversneden door S2 en S3		Oversnijdt	
Vulling van		Gevuld door	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	
Associatie			
Aantal foto's		Tekening nrs.	
Coupe	Getekend	Richting	
Link met profiel			
Datum 18/02/2013			

Constructie uit steen
Algemeen
Formaat stenen
Metselverband
Oriëntatie

Aanlegsleuf van S2: langwerpig
Sterk heterogeen met scherpe grens
Zandige klei
Donkergrijs bruin
Metaalinclusies: kogelhulzen

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*		Spoornr.
1	Bakstenen fundering		2
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm T.A.W.	
Oversneden door		Oversnijdt	
Vulling van		Gevuld door	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	
Associatie			
Aantal foto's		Tekening nrs.	
Coupe	Getekend	Richting	
Link met profiel			
Datum			

Constructie uit steen
Algemeen: slechts één laag bakstenen
Formaat stenen 17x8,5x4
Metselverband
Oriëntatie

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project:

Sleuf	Spoordefinitie*			Spoornr.
	greppel			3
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm	T.A.W.	
Oversneden door		Oversnijdt S1		
Vulling van		Gevuld door		
Ligt op		Ligt onder		
Gelijk aan		Gelijktijdig met		
Associatie				
Aantal foto's		Tekening nrs.		
Coupe	Getekend	Richting		
Link met profiel				
Datum				

Constructie uit steen
Algemeen
Formaat stenen
Metselverband
Oriëntatie

Langwerpig
Sterk homogeen
Zand
Lichtgrijsig groen
Inclusies: veel fragmenten en spikkels bouwmaterialen

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*		Spoornr.
1	Gracht?		4
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm T.A.W.	
Oversneden door S1 en S3		Oversnijdt	
Vulling van		Gevuld door	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	
Associatie			
Aantal foto's		Tekening nrs.	
Coupe	Getekend	Richting	
ja	ja		
Link met profiel			
Datum			

Constructie uit steen
Algemeen
Formaat stenen
Metselverband
Oriëntatie

Sterk heterogeen
Kleiig zand
Donker blauwig grijs
Inclusie: veel fragmenten en spikkels bouw materiaal

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster
11		1	Organische laag

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*		Spoornr.
2	muur		1
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm T.A.W.	
Oversneden door		Oversnijdt	
Vulling van		Gevuld door	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met S2? S1 en S2 sluiten niet op elkaar aan *	
Associatie met S2			
Aantal foto's		Tekening nrs.	
Coupe	Getekend	Richting	
Link met profiel			
Datum 18/02/2013			

Constructie uit steen
Algemeen rode baksteen en recuperatiemateriaal
Formaat stenen 18x8,5x4,5
Metselverband: vrij zachte beige kalkmortel
Oriëntatie

Zuidelijke zijde:
-10 baksteenlagen (57,5 cm) waarvan 7 baksteenlagen met uitsprong van een halve steen
-versnijding van 10 cm
-5 baksteenlagen (ongeveer 29 cm)
-aantal losse stenen op kant → niveauverschil overbruggen
-uitsprong van 8 à 9cm
-puinfundering met veel kalkmortel (ongeveer 24cm)
*S1 wel in verband met 'steunbeertje' (max 6 lagen ten N van S1) maar S2 tegen steunbeertje gemetseld

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*		Spoornr.
2	muur		2
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm T.A.W.	
Oversneden door		Oversnijdt	
Vulling van		Gevuld door	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	
Associatie met S1			
Aantal foto's		Tekening nrs.	
Coupe	Getekend	Richting	
Link met profiel			
Datum			

Constructie uit steen
Algemeen rode baksteen
Formaat stenen 18x...x5
Metselverband kop-strek met vrij zachte beige kalkmortel
Oriëntatie

Op puinfundering; max 4 baksteenlagen bewaard (22cm)
Op de hoek met S1: aan beide zijden uitsprong van een halve steen
Twee steenlagen onder de bovenkant van S2

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*		Spoornr.
2	muur		3
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm T.A.W.	
Oversneden		Oversnijdt	
Vulling van		Gevuld door	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	
Associatie met S4			
Aantal foto's		Tekening nrs.	
Coupe	Getekend	Richting	
Link met profiel			
Datum			

Constructie uit steen
Algemeen rode baksteen
Formaat stenen 18,5x9x5
Metselverband idem S5
Oriëntatie

Opbouw idem als S5: 7 baksteenlagen bewaard (onder S4)
Onderste baksteenlaag: kleine versnijding van ca. 3cm

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*			Spoornr.
2	vloer			4
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm	T.A.W.	
Oversneden		Oversnijdt		
Vulling van		Gevuld door		
Ligt op		Ligt onder		
Gelijk aan		Gelijktijdig met		
Associatie S3 en S5				
Aantal foto's		Tekening nrs.		
Coupe	Getekend	Richting		
Link met profiel				
Datum				

Constructie uit steen
Algemeen rode baksteen
Formaat stenen 19x9,5x5
Metselverband
Oriëntatie

Dikke kalkmortelkorst op vloer (vrij zachte beige kalkmortel)
Aan zuidoostzijde twee extra lagen erbovenop (→ aanzet trap?)
(zie ook schets op papierenversie)

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*			Spoornr.
2	muur			5
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm	T.A.W.	
Oversneden		Oversnijdt		
Vulling van		Gevuld door		
Ligt op		Ligt onder		
Gelijk aan		Gelijktijdig met		
Associatie				
Aantal foto's		Tekening nrs.		
Coupe	Getekend	Richting		
Link met profiel				
Datum				

Constructie uit steen
Algemeen rode bakstenen
Formaat stenen 18,5x9x5
Metselverband: mortel niet meer te zien
Oriëntatie

1 steen dik, 1 laag steen bewaard boven S4
Max 5 lagen zichtbaar
Aan de oostzijde uitsprong in noordelijke richting (een halve steen, twee lagen onderkant)

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

Spoorformulier

Project: ANT-F6-13

Sleuf	Spoordefinitie*		Spoornr.
3	muur		1
T.A.W.-hoogte:		Diepte spoor: cm T.A.W.	
Oversneden		Oversnijdt	
Vulling van		Gevuld door	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	
Associatie			
Aantal foto's		Tekening nrs.	
Coupe	Getekend	Richting	
Link met profiel			
Datum 19/02/2013			

Constructie uit steen
Algemeen rode baksteen
Formaat stenen
Metselverband: beige kalkmortel
Oriëntatie

Minimum 9 lagen baksteen bewaard
1,5 stenen dik

Laag	Vondst	Monster	Beschrijving monster

* spoordefinities: beerput, bezinkput, boomval, gracht, graf (crematie), graf (inhumatie), greppel, haard, houten paal, karrenspoor, kelder, kuil, muur, ophogingslaag, oven, paalkuil, ploegspoor, riool, rioolput, spitspoor, standgreppel, uitbraakspoor, vloer, waterput, weg

